

**ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА,
КРИМІНОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА**

АЙДИНЯН А. В.,
аспірант кафедри кримінального права
та кримінології
(Київський національний університет
імені Тараса Шевченка)

УДК 343.229

**ОСОБЛИВОСТІ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ФАКТИЧНОЇ ПОМИЛКИ
ЗА КРИМІНАЛЬНИМИ ЗАКОНАМИ ОКРЕМИХ ДЕРЖАВ
ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ**

У статті досліджуються кримінальні закони окремих держав Центральної та Західної Європи на предмет регламентації фактичної помилки. Аналізуються особливості такого регулювання. Формулюються окремі напрями вдосконалення регламентації фактичної помилки в Кримінальному кодексі України.

Ключові слова: фактична помилка, кримінальний закон, регламентація.

В статье рассматриваются уголовные законы некоторых стран Центральной и Западной Европы на предмет регламентации фактической ошибки. Анализируются особенности такого регулирования. Формулируются отдельные направления усовершенствования регламентации фактической ошибки в Уголовном кодексе Украины.

Ключевые слова: фактическая ошибка, уголовный закон, регламентация.

The article deals with the regulation of mistake of fact under the some Central and Western Europe states criminal laws. Some features of this regulation are analyzed. Separate directions of regulation improving of mistake of fact in Criminal Code of Ukraine are formulated.

Key words: mistake of fact, criminal law, regulation.

Вступ. Відсутність належного нормативного регулювання фактичної помилки в Кримінальному кодексі України (далі – КК України) зумовлює потребу в дослідженні зарубіжного досвіду з даного питання. В цьому плані доволі слушним видається вивчення особливостей регламентації фактичної помилки у кримінальних законах тих держав Центральної та Західної Європи, в яких така регламентація є більш повною та конкретною.

Зазначимо, що деякі з вказаних особливостей уже розглядалися у роботах Алієва З.Г., Вапсви Ю.А., Вереші Р.В., Комарова О.Д., Прохорова О.Ю., Фаткулліної М.Б., Якушина В.А. та ін. Однак можливості їх подальшого дослідження, на наш погляд, ще не вичерпані, що свідчить про актуальність обраної теми дослідження.

Постановка завдання. З огляду на викладене, завданням статті є аналіз особливостей регламентації фактичної помилки за кримінальними законами деяких держав Центральної та Західної Європи.

Результати дослідження. Предметом нашої уваги стали відповідні положення кримінальних законів дев'яти держав Центральної та Західної Європи: Кримінального

кодексу Федеративної Республіки Німеччини 1871 р. (далі – КК ФРН) [1], Кримінального кодексу Королівства Іспанії 1995 р. (далі – КК Іспанії) [2], Кримінального кодексу Італійської Республіки 1931 р. (далі – КК Італії) [3; 4, с. 14–17, 22–23], Кримінального кодексу Республіки Польщі 1997 р. (далі – КК Польщі) [4], Кримінального кодексу Фінляндської Республіки 1989 р. (далі – КК Фінляндії) [5], Загальногромадянського кримінального кодексу Королівства Норвегії 1902 р. (далі – ЗКК Норвегії) [6], Кримінального кодексу Республіки Хорватії 1997 р. (далі – КК Хорватії) [7], Кримінального кодексу Чеської Республіки 2009 р. (далі – КК Чехії) [8] та Кримінального кодексу Румунії 2005 р. (далі – КК Румунії) [9].

Перед тим як перейти до розгляду питання по суті, сформулюємо деякі вихідні положення. По-перше, під фактичною помилкою ми розуміємо неправильну оцінку особою під час вчинення діяння, яким заподіюється шкода об'єкту кримінально-правової охорони, фактичної обставини, що має кримінально-правове значення. По-друге, підтримуємо поділ фактичних помилок на вибачливі та невибачливі, позитивні та негативні. Вибачлива фактична помилка має місце тоді, коли особа за уважного і сумлінного (добросовісного) відношення до справи не могла уникнути цієї помилки. Натомість невибачливість помилки означає, що за уважного ставлення до справи суб'єкт зміг би її уникнути. За позитивної фактичної помилки неправильна оцінка полягає у визнанні суб'єктом наявної фактичної обставини, яка реально відсутня, а за негативної фактичної помилки суб'єкт вважає відсутньою фактичну обставину, яка реально має місце.

Оскільки норми, присвячені фактичній помилці, в проаналізованих законах про кримінальну відповідальність різняться за змістом, пропонуємо деякі власні узагальнення з даного питання.

1. Фактична помилка передбачається серед загальних положень відповідного кримінального закону. Щодо конкретного її місця, то тут немає однозначності. Прослідковуються кілька варіантів розташування таких норм, зокрема, в главах (розділах): щодо діяння (розд. 2 КК ФРН «Діяння», гл. 1 «Підстави кримінальної відповідальності»); щодо злочинів та (або) проступків (розд. 1 КК Іспанії «Про злочини і проступки», розд. 3 кн. 1 КК Італії «Злочин»); щодо винності (вини) (гл. 4 КК Хорватії «Винність»); щодо підстав виключення кримінальної відповідальності (гл. 3 КК Польщі «Виключення кримінальної відповідальності») чи звільнення від неї (гл. 4 КК Фінляндії «Підстави звільнення від відповідальності»); щодо умов кримінальної відповідальності (гл. 3 КК Норвегії «Умови, що визначають кримінальну відповідальність»).

2. Як правило, вказані вище джерела передбачають окремі різновиди фактичної помилки, що обумовлюють різні за характером кримінально-правові наслідки. Основними варіантами таких наслідків є: а) виключення умислу та/або кримінальної відповідальності; б) вплив на вирішення питання про стадію злочину; в) вплив на посилення чи пом'якшення відповідальності; г) вплив на обрання окремих заходів кримінально-правового характеру (застосування міри безпеки, звільнення від покарання). Розглянемо кожен із цих варіантів конкретніше.

Виключення умислу та/або кримінальної відповідальності у більшості випадків обумовлюються помилкою щодо обставин, з якими пов'язується злочинність діяння (помилка щодо наявності вимушеного стану – § 35 КК ФРН; помилка щодо діяння, що становить кримінальне правопорушення – ч. 1 ст. 14 КК Іспанії, ст. 47 КК Італії; помилка щодо наявності обставини, що виключає неправомірну поведінку чи вину – ст. 29 КК Польщі тощо) та щодо конститутивних ознак злочину (§ 16 КК ФРН, § 1 ст. 28 КК Польщі, ст. 47 КК Хорватії та § 18 КК Чехії тощо).

При цьому в деяких кримінальних законах прямо вказується на обидва наслідки (виключення кримінальної відповідальності та виключення умислу). Так, у ч. 1 ст. 14 КК Іспанії зазначається: «Нездоланна помилка щодо діяння, що становить кримінальне правопорушення, виключає кримінальну відповідальність особи. Якщо згідно із обставинами справи і особи винного, помилка була здоланою, правопорушення в такому разі карається як вчинене з

необережності». Ст. 47 КК Італії передбачає: «Помилка щодо діяння, що утворює злочинне діяння, виключає караність особи. Але якщо помилка викликана необережністю, караність не виключається, за умови, що діяння передбачено законом як необережний злочин».

У інших статтях прямо регламентований лише один з розглядуваних правових наслідків. Зокрема, в ч. 1 ст. 33 КК Румунії зазначається: «Діяння, передбачене в кримінальному праві, не є злочином, якщо особа на момент вчинення діяння не знала про існування стану, ситуації чи обставини, від яких залежить злочинність діяння».

Лише виключення умислу передбачено в ч. 1 § 16 КК ФРН. Тут встановлюється: «Хто під час вчинення діяння не знає про обставини, які стосуються складу діяння, передбаченого законом, той діє неумисно. Караність за діяння, вчинене з необережності, при цьому залишається без змін». У § 1 ст. 28 КК Польщі передбачено: «Не вчиняє умисного забороненого діяння той, хто помиляється щодо обставин, що утворюють ознаки цього діяння». Про усунення помилки умисної форми вини йдеться також в підрозд. 1 гл. 4 КК Фінляндії, ст. 47 КК Хорватії та § 18 КК Чехії.

За кримінальними законами окремих європейських держав фактична помилка також може впливати на посилення чи пом'якшення відповідальності. Найчастіше регламентуються підстави пом'якшення відповідальності. Зокрема, про це йдеться в ч. 2 § 16 КК ФРН: «Хто під час вчинення діяння помилково сприймає обставини такими, які стосувалися б складу діяння, передбаченого більш м'яким законом, може бути покараний за умисне діяння лише за більш м'яким законом». Пом'якшення відповідальності «закладено» також у § 2 ст. 28 КК Польщі, де передбачено: «Підлягає відповідальності на підставі положення, що передбачає менш сувору відповідальність, винний, який вчиняє діяння, добросовісно помиляючись щодо пом'якшуючої обставини, що є ознакою забороненого діяння, від якого таке пом'якшення відповідальності залежить». Норму подібного змісту містить і ч. 2 § 18 КК Чехії.

У КК Румунії та КК Іспанії містяться норми щодо неінкримінування обтяжуючої обставини, якщо суб'єкт допустив негативну фактичну помилку. Так, у ч. 2 ст. 33 КК Румунії встановлено: «Обставина, яку особа під час вчинення діяння не знала, не є обтяжуючою обставиною». Дещо ширше положення передбачено в ч. 2 ст. 14 КК Іспанії: «Помилка щодо факту, що класифікує правопорушення, чи щодо обтяжуючої обставини перешкоджає такій оцінці».

Своєрідним видається підхід італійського законодавця, сформульований в ст. 59 КК Італії, що має назву «Обставини, про наявність яких особа не знає, чи обставини, що помилково сприймаються як існуючі». В ній передбачено: «Оскільки закон не встановлює іншого, обставини, що посилюють, пом'якшують або виключають покарання, враховуються відповідно на шкоду чи на користь особи, хоча б вони не були їй відомі або помилково вважались нею за існуючі. Якщо особа помилково вважала, що існують обтяжуючі чи пом'якшуючі обставини, вони не враховуються ні на шкоду, ні на його користь...». Таким чином, негативні та позитивні фактичні помилки щодо обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання, не враховуються відповідно на користь особи чи проти неї. На нашу думку, тут прослідковується пріоритет об'єктивного інкримінування над суб'єктивним.

Про вплив помилки на кримінальну відповідальність особи (не лише про пом'якшення такої) йдеться в ст. 82 КК Італії «Заподіяння шкоди іншій особі, ніж та, на яку було спрямовано посягання», де передбачено: «Якщо через помилкове застосування засобів виконання злочинного діяння чи через іншу причину буде спричинена шкода іншій особі, ніж та, на яку було спрямовано посягання, винний відповідає так, ніби він вчинив злочинне діяння проти особи, яку він мав на увазі, але з прийняттям до уваги положень статті 60, оскільки вони стосуються обтяжуючих чи пом'якшуючих обставин». Зі змісту статі випливає, що така помилка може зумовлювати не лише відповідальність за більш м'який, але і за більш тяжкий злочин, причому не конкретизовано, чи поєднується цей варіант впливу помилки на оцінку діяння з впливом на стадію злочину.

Вплив на стадію злочину пов'язується із фактичною помилкою щодо обставини, що відповідає складу більш тяжкого злочину. Такий правовий наслідок помилки прямо передба-

чений в ч. 3 § 18 КК Чехії. Тут зазначається: «Хто в скоєнні злочину помилково припускає факти, які відповідають більш суворому умисному злочину – карається за замах на цей злочин».

У деяких положеннях кримінальних законів, що вивчаються, передбачено також вплив фактичної помилки на обрання окремих заходів кримінально-правового характеру. Зокрема, у ч. 2 ст. 49 КК Італії (її назва «Помилкове уявлення про те, що діяння є злочинним. Неможливе злочинне діяння») передбачено: «Караність виключається також, якщо через непридатність діяння чи через відсутність об'єкту неможливий шкідливий або небезпечний наслідок». В ч. 4 цієї ж статті вказується: «У випадках, передбачених в частині другій даної статті, суддя може постановити, щоб до виправданого була застосована міра безпеки». Можливість звільнення від покарання через фактичну помилку впливає зі змісту цитованої вище ч. 4 §113 КК ФРН «Протидія особі, що виконує службові рішення».

3. *У більшості кримінальних законів держав цієї групи проводиться поділ помилок на вибачливі та невибачливі.* В одних джерелах такий поділ проводиться прямо в тексті закону, в інших – впливає з тлумачення положень про помилку. Зокрема, в ч. 1 ст. 14 КК Іспанії безпосередньо вказується на вид помилки – її здоланність та нездоланність (повний текст статті див. вище). Опосередковано вид помилки вказується, наприклад, у ст. 42 ЗКК Норвегії, в якій передбачено: «Якщо особа, вчиняючи діяння, не знала обставин, що визначають кримінальну відповідальність або підвищують караність за вищезгадане діяння, такі обставини не інкримінуються їй. Якщо незнання має місце через недбалість в справах, де недбалість карається, може застосовуватись покарання за таку недбалість...».

Системний аналіз першого та другого положень дозволяє дійти висновку, що перше з них стосується лише вибачливих фактичних помилок, а невибачлива помилка може зумовлювати відповідальність за необережність.

Можна відмітити, що в більшості випадків диференціація правових наслідків помилки досить часто залежить від вибачливості та невибачливості помилки. Підтвердженням такої тези є, зокрема, наведені вище ч. 1 ст. 14 КК Іспанії та ст. 42 ЗКК Норвегії.

У деяких кримінальних законах поділ помилок не відзначається системністю. Вище наводилась ст. 28 КК Польщі, в ч. 1 якої міститься положення, за яким фактична помилка щодо обставин, що «утворюють» діяння, виключає умисел, причому вид помилки не вказаний. В той же час у ч. 2 цієї статті йдеться про добросовісну, тобто вибачливу помилку. Подібна непослідовність прослідковується також у ст. 14 КК Іспанії, в ч. 1 якої чітко проводиться поділ помилок на здоланні та нездоланні, а ч. 2 цієї статті вид помилки за цим критерієм не конкретизується (текст статті див. вище). В таких випадках виникає логічне питання, чи означає такий підхід, що різновид фактичної помилки за відповідним критерієм не має кримінально-правового значення.

Рідше передбачаються фактичні помилки щодо наявності та відсутності одних і тих самих фактичних обставин, тобто диференціюються позитивні і негативні помилки. Прикладом є ст. 59 КК Італії, в якій передбачені помилки щодо наявності та відсутності обставин, що посилюють і пом'якшують покарання (текст статті та її аналіз див. вище).

4. Дослідження відповідних норм щодо фактичної помилки дозволяє зробити однозначний висновок: *в абсолютній більшості регламентованих ситуацій, які містять фактичну помилку, встановлюється пріоритет суб'єктивної оцінки особою певних обставин над об'єктивною дійсністю.* Лише в окремих випадках, на наш погляд, така логіка порушується. Підтвердженням останнього висновку є ч. 1 ст. 59 КК Італії, зміст якої був процитований вище.

5. *У деяких джерелах передбачені не лише загальні, але і спеціальні положення щодо фактичної помилки.* Під спеціальними положеннями маються на увазі ті, в яких помилка «прив'язана» до певним чином конкретизованих обставин вчиненого особою діяння. За напрямом такої конкретизації можна виокремити два типи таких положень. Перший тип положень стосується не злочину певного виду (чим і відрізняється від положень другого типу), а має відношення до чітко визначеного кола ситуацій, тобто характеризується більшим ступенем загальності порівняно з другим типом положень (конкретніше – далі).

У досліджуваних кримінальних законах до положень першого типу можна віднести ті з них, які регламентують фактичні помилки щодо обставин, що виключають злочинність діяння. Достатньо яскравим прикладом, на наше переконання, є підрозд. 3 гл. 4 КК Фінляндії, що має назву «Помилка щодо підстави звільнення від відповідальності». У ньому передбачається: «Якщо діяння особи не тягне підстав, передбачених нижче в підрозділах 4–6, які б звільнили особу від відповідальності, але ці підстави мали б місце, якби діяння було вчинено за обставин, які особа обґрунтовано вважала наявними, він/вона не можуть бути покарані за умисний злочин. Однак питання про відповідальність за необережний злочин може постати відповідно до положень про кримінальну відповідальність за необережність». У підрозділах 4–6 йдеться про такі підстави «звільнення від відповідальності», як самооборона, необхідність та застосування насильницьких заходів (use of forcible measures). Очевидно, що зміст формулювання «підстави звільнення від відповідальності» за КК Фінляндії в даному разі не тотожний такому ж формулюванню чинного КК України. Як видається, з позиції нашого кримінального права в цьому разі більш коректно вести мову про обставини, що виключають злочинність діяння, а відтак, виключають відповідальність, а не звільняють від неї.

Прикладом спеціальних положень першого типу, очевидно, може бути також ст. 30 КК Хорватії «Необхідність». Оскільки ч. 3 ст. 30 містить відсылку до ч. 2 цієї статті, наведемо зміст обох частин. Так, у ч.ч. 2, 3 ст. 30 КК Хорватії зазначається: «2. Особа не є винною, якщо вона вчинила заборонене діяння з метою відвернути від себе або іншої особи неминучу небезпеку, яка не могла бути відвернена іншим способом, за умови, що заподіяна таким чином шкода не є диспропорційно більшою, ніж шкода, яка могла бути заподіяна. 3. Якщо, у ситуації, передбаченій в ч. 2 цієї статті, особа помилялася щодо обставин, що виключають вину, і такої помилки можна було уникнути, вона буде покарана за необережність, якщо за вчинення діяння Кодекс передбачає покарання за необережність».

За цією ж логікою спеціальним положенням першого типу можна вважати ч. 2 ст. 35 КК ФРН, в якій визначається, чи підлягає особа кримінальній відповідальності у разі допущення нею фактичної помилки щодо наявності виправданого вимушеного стану. Тут встановлюється, що за цих обставин особа несе відповідальність лише тоді, коли вона могла уникнути такої помилки (тобто помилка є невибачливою).

Другий тип спеціальних положень про фактичну помилку є найбільш конкретним і стосується лише окремого виду злочину. Наприклад, у § 113 КК ФРН передбачена відповідальність за протидію особі, що виконує службові рішення. У ч. 4 цієї статті вказується: «Якщо особа, вчиняючи діяння, помилково вважала, що службове діяння не є правомірним, і вона могла уникнути помилки, то суд на свій розсуд може пом'якшити покарання (§ 49, абз. 2) або при незначній вині відмовитися від покарання відповідно до даного припису. Якщо особа під час вчинення діяння не могла уникнути помилки і у зв'язку з відомими їй обставинами не можна було вимагати від неї захисту шляхом оскарження ніби неправомірного службового діяння, то діяння не карається за даним приписом; якщо цього можна було від неї вимагати, то суд може за своїм розсудом пом'якшити покарання (§ 49, абз. 2) або відмовитися від покарання відповідно до даного припису». Видається цікавим те, що тут виокремлюються три різні ситуації: а) коли фактична помилка щодо неправомірності службового діяння є невибачливою, тоді суд може пом'якшити покарання або відмовитися від нього; б) коли фактична помилка є вибачливою і не можна було вимагати від особи захисту від нібито неправомірного діяння шляхом його оскарження – діяння не є караним за цією нормою; в) коли фактична помилка є вибачливою, але від особи можна було вимагати захисту від нібито неправомірного діяння шляхом його оскарження – суд може пом'якшити покарання або відмовитися від нього. Як бачимо, правові наслідки першої та третьої ситуацій практично однакові.

Спеціальні положення другого типу містяться також у ст. ст. 195, 196, 203 та 220 КК Норвегії, в яких уточнюється, чи може фактична помилка у віці потерпілого впливати на кримінальну відповідальність особи, якщо така помилка допускається під час вчинення відповідного забороненого діяння.

6. Якщо узагальнити *позитивні моменти* регламентації фактичної помилки в кримінальних законах окремих держав Центральної та Західної Європи, то передусім до них слід віднести: наявність окремих статей, присвячених фактичній помилці; передбачення окремих її різновидів; визначення кримінально-правових наслідків, які тягне (може потягти) відповідний різновид фактичної помилки.

Серед *основних недоліків* кримінальних законів цих держав в аспекті регламентації фактичної помилки можна відмітити, зокрема, такі: в більшості цих законів передбачаються лише окремі різновиди фактичних помилок і, відповідно, лише деякі їх правові наслідки; інколи не зовсім однозначною і послідовною є позиція щодо диференціації наслідків помилки в залежності від її вибачливості чи невибачливості; в окремих випадках об'єктивне інкримінування має пріоритет над суб'єктивним (ст. 59 КК Італії).

Висновки. У більшості з досліджуваних кримінальних законів окремих держав Центральної та Західної Європи загальні положення щодо фактичної помилки передбачені у розділах (главах) щодо діяння, злочину, вини, підстав виключення кримінальної відповідальності тощо.

Як правило, окремі різновиди фактичної помилки обумовлюють різні кримінально-правові наслідки. Вони, зокрема, виключають кримінальну відповідальність, можуть її посилювати чи пом'якшувати, обумовлюють відповідальність за необережний злочин, впливають на вирішення питання про стадію злочину, впливають на обрання окремих заходів кримінально-правового характеру (застосування міри безпеки, звільнення від покарання).

У більшості кримінальних законів держав цієї групи проводиться поділ помилок на вибачливі та невибачливі. В одних джерелах такий поділ проводиться прямо в тексті закону, в інших – він впливає з системного тлумачення норм про помилку. При цьому диференціація правових наслідків помилки досить часто залежить від вибачливості та невибачливості помилки. Лише кілька з проаналізованих законів про кримінальну відповідальність передбачають помилку щодо наявності та відсутності одних і тих же обставин (диференціюють позитивну і негативну фактичні помилки).

В абсолютній більшості регламентованих ситуацій, які містять фактичну помилку, пріоритетним є принцип суб'єктивного інкримінування.

У деяких джерелах передбачені не лише загальні, але і спеціальні положення щодо фактичної помилки. Під спеціальними положеннями маються на увазі ті, в яких помилка «прив'язана» до певним чином конкретизованих обставин вчиненого особою діяння. За напрямом такої конкретизації можна виокремити два типи таких положень. Перший тип положень стосується не злочину певного виду, а кола певним чином конкретизованих ситуацій (наприклад, пов'язується із помилкою щодо обставин, що виключають злочинність діяння), а другий тип спеціальних положень про фактичну помилку стосується лише окремого виду злочину.

У цілому регулювання фактичної помилки у проаналізованих кримінальних кодексах держав Центральної та Західної Європи має як негативні, так і позитивні моменти. Орієнтуючись на останнє, можна сформулювати основні напрями вдосконалення нормативного регулювання фактичної помилки в КК України. Вони, на нашу думку, мають включати:

1) формулювання загальних положень щодо фактичної помилки, які б передбачали: а) виокремлення основних різновидів помилок; б) визначення їх правових наслідків (при цьому видається найбільш обґрунтованим вказати на усі найбільш поширені варіанти таких наслідків, в тому числі тих, що стосуються заходів кримінально-правового впливу);

2) конструювання спеціальних положень щодо фактичної помилки; зокрема, мають бути вдосконалені норми щодо фактичних помилок в наявності обставин, що виключають злочинність діяння.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс Федеративної Республіки Німеччини 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1242733>.
2. Кримінальний кодекс Королівства Іспанії 1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.

3. Кримінальний кодекс Італійської Республіки 1931 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.altalex.com/index.php?idnot=2205>.
4. Итальянский уголовный кодекс 1930 г. ; пер. проф. М.М. Исаева. – М. : Юридическое издательство НКЮ СССР, 1941. – 176 с.
5. Кримінальний кодекс Республіки Польща 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1246817.
6. Кримінальний кодекс Фінляндської Республіки 1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf.
7. Кримінальний кодекс Королівства Норвегії 1902 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ub.uio.no/cjurg/ulovdata/lov-19020522-010-eng.pdf>.
8. Кримінальний кодекс Республіки Хорватії 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/Legislation__Criminal-Code.pdf.
9. Кримінальний кодекс Чеської Республіки 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ilo.org/dyn/natlex/natlex_browse.details?p_lang=en&p_country=CZE&p_classification=01.04&p_origin=COUNTRY&p_sortby=SORTBY_COUNTRY.
10. Кримінальний кодекс Румунії 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8914/preview>.

МІЩЕНКО М. О.,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
(Навчально-науковий
інститут права та психології
Національної академії внутрішніх справ)

УДК 343.3/.7 (477) (045)

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗНИЩЕННЯ, РУЙНУВАННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

У статті досліджуються питання кримінальної відповідальності за знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. Подано пропозиції щодо вдосконалення чинного кримінального законодавства, зокрема ст. 298 Кримінального кодексу України.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, культурна спадщина, об'єкт культурної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини.

В статье исследуются вопросы уголовной ответственности за уничтожение, разрушение или повреждение объектов культурного наследия. Даны предложения относительно усовершенствования действующего уголовного законодательства, в частности ст. 298 Уголовного кодекса Украины.

Ключевые слова: уголовная ответственность, культурное наследие, объект культурного наследия, уничтожение, разрушение или повреждение объектов культурного наследия.

